

## КУРСИ ЗА ВИБОРОМ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ДЕТЕРМІНАНТНІСТЬ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

**Кизенко Василь Іванович,**  
к. пед. н., ст. наук. співроб.,  
пров. наук. співроб. відділу дидактики  
Інститут педагогіки НАПН України  
м. Київ, Україна

**Вступ.** За наявних карантинних обмежень заклади загальної середньої освіти країни перебувають у постійному потоці проблем, що негативно позначається на наданні якісної освіти, а особливо профільної. Організація освітнього процесу все більше узалежнюється від об'єктивних обставин, а перебіг самого навчання у класах нагадує «бульбашки».

Як ніколи досі має олюднюватися зміст освіти [4], і олюднити його під силу педагогічним працівникам (тож не обов'язково чекати на нові програми та підручники [2]). Педагогічні технології мають реалізуватися вчителями у соціально спрямованому контексті [11] – і не обов'язково на цьому зосереджувати увагу здобувачів освіти, достатньо акцентувати на тому, що інтерактивне (дистанційне) навчання – нагода для кожного учня знайти себе.

**Мета роботи.** Схарактеризувати детермінантність (обмеженість) освітнього середовища закладів загальної середньої освіти в карантинних умовах. Виокремити основні детермінанти освітнього середовища, що позначаються на алгоритмах актуалізації розробленої структурно-функціональної моделі застосування дидактичних технологій реалізації курсів за вибором в умовах профільного навчання.

**Матеріали і методи.** У процесі дослідження дидактичних засад реалізації педагогічних технологій в умовах профільного навчання ми аналізували наукові джерела, проводили бесіди і консультації з педагогічними працівниками закладів загальної середньої освіти, що є експериментальними майданчиками відділу дидактики Інституту педагогіки

НАПН України. На базі Київської гімназії східних мов № 1 було здійснено апробацію структурно-функціональної моделі застосування дидактичних технологій реалізації курсів за вибором в умовах профільного навчання. За результатами апробації було сформульовано теоретичні висновки щодо детермінантності освітнього середовища і необхідності відобразити у розробленій моделі основні детермінанти освітнього середовища.

**Результати і обговорення.** Розвиток кращих традицій вітчизняних закладів загальної середньої освіти [4, с. 18], фундаментальність освіти, посилення її практичності і поглиблення життєвої спрямованості [3, с. 22], дидактична система як сукупність взаємозв'язаних елементів, тобто, – цілей навчання, його змісту, а також форм і методів [12] стали заручниками засобів навчання, якості, доступності і рівня володіння (оперування) ІКТ всіх суб'єктів освітнього процесу. Проблематика змісту курсів за вибором обговорюється багатьма науковцями [6; 9; 13] і визнається актуальною.

Курси за вибором як невід'ємна складова дидактичної технології в умовах профільного навчання зазнає значних втрат, адже на першому місці під час карантину не реалізація варіативного освітнього складника, а інваріантного змісту. Вважаємо, що зміст, форми і методи реалізації курсів за вибором є важливими чинниками (інструментами) здобуття профільної освіти [7; 8; 10]. У закладах загальної середньої освіти не мають цього ігнорувати навіть під час карантинних обмежень. Важливо – не допустити занепаду такої освітньої інституції як курси за вибором, які збуджують інтелектуальну активність особистості здобувача освіти, розвивають здатність орієнтуватись у питаннях, що хвилюють його, спонукають до переосмислення наукових ідей й пошуку нестандартних рішень [1].

В основу моделі покладено такі макроблоки: нормативно-дидактичне забезпечення; особливості змісту освіти за профільно спрямованого навчання; дидактичні умови реалізації курсів за вибором; дидактичні технології в умовах профільного навчання; структурні елементи змісту курсів за вибором (рис. 1).



**Рис. 1. Структурно-функціональна модель застосування дидактичних технологій реалізації курсів за вибором в умовах профільного навчання**

Розроблена структурно-функціональна модель застосування дидактичних технологій реалізації курсів за вибором в умовах профільного навчання дає змогу педагогічним працівникам ураховувати основні детермінанти освітнього середовища [5]:

- шкільні – як навчальні (навчання загальноосвітнім предметам, курсам за вибором і т.ін.), так і позанавчальні (гуртки, секції; а за карантинних обмежень – самоосвіта вдома);
- родинно-сімейні (освітні традиції і ставлення до освіти);
- мас-медійні (просвітництво у друкованих та електронних засобах масової інформації, на телебаченні, радіо та Інтернет-каналах);
- юнацько-молодіжні (пріоритетність освіти і грамотності для цієї вікової категорії);
- просторово-локалізаційні (безпосередні події у громадських місцях, магазинах, аптеках, місцях відпочинку і їх обговорення у соціальних мережах);
- культурно-естетичні (факти, події і явища, пов'язані з пам'ятками історії і культури, театрами, музеями, бібліотеками, виставками, заповідниками (віртуальний доступ у т.ч.));
- віртуально-дистанційні (Інтернет-ресурси, соціальні мережі, он-лайн ігри, стільникові мережі та ін.).

**Висновки.** Дослідивши і схарактеризувавши детермінантність світнього середовища закладів загальної середньої освіти в карантинних умовах, ми розробили структурно-функціональну модель застосування дидактичних технологій реалізації курсів за вибором в умовах профільного навчання. Модель демонструє (на основі виокремлених Г. Васьківською [5] основних детермінант освітнього середовища) можливість педагогічним працівникам актуалізувати для здобувачів освіти роль і значення змісту курсів за вибором у процесі здобуття профільної освіти.

До перспектив відносимо дослідження потенціалу курсів за вибором як однієї з важливих дидактичних засад індивідуалізації навчання у закладах загальної середньої освіти.

## Список використаних джерел

1. Бондаренко Н. Україна під «ноюю парасолькою грамотності». *Нова педагогічна думка*. 2020. № 2(102). С. 55–59.
2. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Реформування навчальних програм: більше запитань, ніж відповідей. *Український педагогічний журнал*. 2017. № 2. С. 112–119.
3. Васьківська Г. Знання про людину як основа формування соціальної компетентності (Заочний круглий стіл «Компетентнісний підхід в літературній освіті»). *Українська література в загальноосвітній школі*. 2012. № 8. С. 22–25.
4. Васьківська Г. О. Дидактичні умови реалізації інтерактивних технологій навчання у процесі формування у старшокласників системи знань про людину. *Молодь і ринок*. 2013. № 1(96). С. 18–22.
5. Васьківська Г. О. Інтернет-середовище як чинник формування ціннісних орієнтацій учнів. *Молодь і ринок*. 2015. №11 (130). С. 11–16.
6. Васьківська Г. О., Косянчук С. В., Кизенко В. І. та ін. *Технології профільного навчання* : кол. монографія. Київ: Педагогічна думка, 2020. 304 с.
7. Кизенко В. Профільне навчання: проблеми впровадження. *Біологія і хімія в школі*. 2008. №3. С. 42–44.
8. Кизенко В. Факультативні курси в структурі профільного навчання. *Освіта і управління*. 2006. Т. 9. Ч. 3/4. С. 161–167.
9. Кизенко В. І. *Варіативний компонент змісту освіти в основній і старшій школі: теорія і практика*. Київ: Вид. дім «Слово», 2018. 405 с.
10. Кизенко В. І., Орішак Л. Л., Чернега В. Г. Курси за вибором у структурі профільного навчання. *Профільне навчання: теорія і практика*. Київ: ВВП «Компас», 2007. С. 52–58.
11. Косянчук С. Інваріантні чинники модернізації освіти: соціальне спрямування педагогічних технологій в умовах профільного навчання. *Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи* : матер. Третьої міжнар. наук.-практ. конф., м. Умань, 16–17 лют. 2018 р. // *Folia Comeniana*. Умань: ВПЦ «Візаві», 2018. С. 174–178.

12. Косянчук С. Соціономічна сутність дидактичних технологій як основа освітньої стратегії і навчання. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи* : IV-а міжнар. наук.-практ. конф., м. Конін (Польща) – м. Ужгород – м. Дрогобич, 15 черв. 2018 р. Конін – Ужгород – Дрогобич: Посвіт, 2018. С. 187–190.

13. Мальований Ю. І., Кизенко В. І., Соф'янц Е. М. Шкільний освітній компонент: сутність, функції, реалізація. *Завуч*. 2011. Квіт. (№ 10). С. 1–16.